

Васильєва-Шаламова Ж. В.,

к.ю.н., доцент кафедри правосуддя

Київського національного

університету імені Тараса Шевченка

ДЕЯКІ ПИТАННЯ РОЗГЛЯДУ СПРАВ У ПОРЯДКУ СПРОЩЕНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Після прийняття Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» [1] від 03 жовтня 2017 року перед юридичною спільнотою: суддям, адвокатами, науковцями та практикуючими юристами постало питання правильного витлумачення та застосування даних норм. Зокрема мова йде про порядок розгляду цивільних справ позовного провадження у порядку загального або спрощеного провадження.

В розділі I главі 2 ЦПК України [2] розглядаються питання щодо цивільної юрисдикції, в який відповідно до ч. 4 ст. 19 ЦПК України спрощене позовне провадження призначене для розгляду малозначних справ, справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи.

Отже як бачимо, законодавець відніс деякі категорії справ до малозначних:

- 1) справи, у яких ціна позову не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

(Приклад розрахунку

з 01.01.2018 р. складає 1762 грн. $\times 100 = 176\ 200$ грн.;

з 01.07.2018 р. 1 841 грн. $\times 100 = 184\ 100$ грн.;

з 01.12.2018 р. 1 921 грн. $\times 100 = 192\ 100$ грн.).

- 2) справи незначної складності, визнані судом малозначними, крім справ, які підлягають розгляду лише за правилами загального позовного провадження, та справ, ціна позову в яких перевищує п'ятсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб. *(відповідно з 01.01.2018 р. 1 762 грн. $\times 500 = 881\ 000$ грн.; з 01.07.2018 р. 1 841 грн. $\times 500 = 920\ 500$ грн.; та з 01.12.2018р. 1921 грн. $\times 500 = 960\ 500$ грн.).*

Постає питання які справи є малозначними?

Справи, у яких ціна позову **не перевищує ста розмірів** прожиткового мінімуму для працездатних осіб, або справи **незначної складності** визнані судом малозначними.

Станом на сьогодні такі справи з розрахунку коливаються від 192100 грн. до 960500 грн.

Неспростовним є той факт, що спрощені провадження мають похідний характер від загальної процедури розгляду цивільних справ – позовної форми захисту невизнаних, порушених і оспорюваних прав, свобод та інтересів, що відображає сучасні тенденції функціонування спрощених проваджень і процедур на рівні зарубіжних національних правопорядків, адже принаймні деякі зі спрощених проваджень наразі є більш привабливими або, як у деяких державах, єдиними можливими для більшості розгляду справ.

Звернемо увагу на досвід розгляду цивільних справ у спрощеній процедурі інших країнах. Зокрема, слід зазначити що при розгляді малозначних спорів у країнах ЄС сума позову становить близько 2000 євро. Так, в Австрії розглядаються справи де ціна позову не перевищує 10000 євро, у Німеччині розглядаються справи сума позову до 5000 євро. В Італії наприклад, юрисдикція основана на позовах вартістю 5000 євро, але ця цифра збільшується до

20 000 євро для справ в яких вимагається відшкодування шкоди спричиненої дорожньо-транспортною пригодою [3].

У США максимальна сума малозначного позову встановлена у розмірі 15000 USD (еквівалентно 417 450 гривням), а в Канаді – 25000 CAD (525 298 гривень).

У ЦПК Польщі сфера застосування положень про спрощену процедуру застосовується для вимог, що впливають із договорів, де сума спору не перевищує 20 000 тисяч злотих (4 652 євро або 146 538 грн.), а у випадках, що стосуються вимоги, що впливають з гарантії або якості товарів, що продаються споживача недотримання договору, якщо вартість контракту не перевищує цю суму [4].

Порівнюючи розмір ціни позову в порядку спрощеного позовного провадження в Україні з зарубіжними країнами, де процесуальні фільтри ціни позову складають від 2000 євро, з огляду на фінансове становища сторін, враховуючи мінімальну заробітну плату та платоспроможність населення в Україні, чи припустимо розглядати справи з ціною позову до *960500 гривень еквівалентно 30480 євро* в порядку спрощеного позовного провадження.

Отже чи враховуються судом процесуальні гарантії права на справедливий судовий розгляд при вирішенні питання про розгляд справи в порядку спрощеного провадження?

Чи будуть збережені на практиці, в контексті останніх змін в цивільному судочинстві, принципи пропорційності, змагальності та диспозитивності сторін? З викладеного в ст. 19 ЦПК України вбачається, що лише суд на свій власний розсуд, за невизначеними чітко критеріями окрім ціни позову, буде обирати процедуру провадження, позбавляються тим самим сторони права вибору самого провадження, а тим більше права на оскарження в касаційній інстанції.

На наш погляд, при вирішенні питання, чи належить справа до категорії малозначних справ, суд зобов'язаний у кожному окремому випадку оцінити наявність критеріїв, на підставі досліджених обставин справи, що вказують на її малозначність.

Сторони також повинні розуміти наслідки розгляду справ у порядку спрощеного позивного провадження. З однієї сторони, суттєво зменшується час розгляду справи, а з іншої, сторона тим сам позбавляється права на оскарження такого рішення вищестоящою інстанцією.

У ч. 3 статті 389 ЦПК закріплено положення по те, що не підлягають касаційному оскарженню судові рішення у малозначних справах. Крім випадків якщо:

- а) касаційна скарга стосується питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики;
- б) особа, яка подає касаційну скаргу, відповідно до цього Кодексу позбавлена можливості спростувати обставини, встановлені оскарженим судовим рішенням, при розгляді іншої справи;
- в) справа становить значний суспільний інтерес або має виняткове значення для учасника справи, який подає касаційну скаргу;
- г) суд першої інстанції відніс справу до категорії малозначних помилково.

З огляду на це, чи можуть вказані норми спричинити значні перешкоди для доступу до правосуддя фізичних та юридичних осіб, а також потягнуть значні витрати на представництво в судах для незахищених верст населення адвокатом.

З метою подолання такої правової невизначеності та закріплення винятків, коли виключене представництво адвокатом іншої особи в суді не застосовується, вказується в ч. 2 ст. 60 ЦПК України, під час розгляду справ у малозначних спорах представником може бути не лише адвокат, але і особа, яка досягла вісімнадцяти років, має цивільну процесуальну дієздатність.

Зокрема, законодавець допускає, що суд першої інстанції може помилково віднести справу до категорії малозначних (п.п «Г» п. 2 ч. 3 ст. 389 ЦПК України), що в свою чергу впливає на те хто може бути представником.

Відповідно до п. 11 Розділу XV перехідних положень Конституції України передбачається поетапне виконання представницьких функцій у суді здійснюється виключно прокурорами або адвокатами:

- у Верховному Суді та судах касаційної інстанції з 1 січня 2017 року;
- у судах апеляційної інстанції - з 1 січня 2018 року;
- у судах першої інстанції - з 1 січня 2019 року.

Представництво органів державної влади та органів місцевого самоврядування в судах виключно прокурорами або адвокатами здійснюється з 1 січня 2020 року.

У ст.131² Конституції України, ідеться про те, що законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів і референдумів, у малозначних спорах, а також щодо представництва малолітніх або неповнолітніх осіб та осіб, визнаних судом недієздатними або дієздатність яких обмежена[5].

Однак, у разі подання касаційної скарги у малозначній справі з тієї підстави, що суд першої інстанції відніс справу до категорії малозначних помилково, касаційну скаргу має подавати адвокат.

З огляду на вищенаведе, слід зазначити, що спрощене провадження у справах з невеликою ціною позову повинно передбачати простий, зрозумілий та головне недорогий для більшості верст населення механізм захисту прав, інтересів. Та чи відбудеться насправді полегшення доступу до суду і можливості самостійного ведення процесу, враховуючи і ціну позову і новизну застосування касаційного фільтра на оскарження судових рішень у малозначних справах визначить час та покаже судова практика.

1. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон

- України від 03.10.2017 № 2147-VIII // Голос України від 28.11.2017. – № 221-222.
2. Цивільний процесуальний кодекс України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
 3. Гражданский процесс в межкультурном диалоге: Евразийский контекст: Всемирная конференция Международ. ассоциации процессуального права, 18–21 сентября 2012 г., Москва, Россия : сб. докл. / под ред. Д. Я. Малешина. – М. : Статут, 2012. – С. 183–189.
 4. Kodeks postępowania cywilnego [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.arslege.pl/kodeks-postepowania-cywilnego/k14/s668>
 5. Конституція України 28.06.1996 // Офіційний вісник України від 01.10.2010 — 2010 р., / № 72/1 Спеціальний випуск / стор. 15, стаття 2598.